

UN VE UNLU MAMULLER SEKTÖRÜ

***BU RAPOR KAYNAKÇADA BELİRTİLEN GÖSTERGELERDEN VE YAYINLARDAN DERLENMİŞTİR.**

İÇİNDEKİLER

- **UN VE UNLU MAMÜLLER SEKTÖRÜ**
- **TÜRKİYE UN VE UNLU MAMULLER SEKTÖRÜ MEVCUT DURUMU**
- **UN VE UNLU MAMULLER GRUBU KAPSAMINDAKİ ÜRÜNLER İHRACATI (2009-2014 OCAK-ŞUBAT)**
- **UN VE UNLU MAMULLER SEKTÖRÜ 2023 HEDEFLERİ**

UN VE UNLU MAMÜLLER SEKTÖRÜ

DPT'nin 9. Kalkınma Planı (2007-2013) Gıda Sanayi Özel İhtisas Komisyonu Raporuna ¹ göre, Türkiye'de gıda sanayinde alt sektörler açısından sayısal dağılıma bakıldığında; sanayinin %65'ini un ve unlu ürünler, %12'sini meyve-sebze işleme, %11'ini süt ve süt ürünleri, %5'ini içecekler, %4'ünü hayvansal ve bitkisel yağlar, %2'sini şekerli ve çikolatalı ürünler, %1'ini et ve et ürünleri ve oluşturduğu görülecektir.

Türkiye Un ve Unlu Mamuller Sektörü Mevcut Durumu

Un ve unlu mamuller başlıca yaş ve kuru olmak üzere iki gruba ayrılırlar. Kuru unlu mamuller; uzun süre depolanabilir, kırılabilir, gevrek, yabancı tat-koku maddelerini çekebilendir, su oranları düşük, higroskopik yapıda olup, oksidasyona, enzimatik tepkimelere, enzimatik olmayan esmerleşme reaksiyonlarına ve ışığa duyarlı gıdalardır. Yaş ürünler ise; orta ve uzun süre depolanabilir, kırılabilir, tat-kokularını yitirebilir, yabancı tat-koku çekebilendir, dış yüzeyleri depolama boyunca kuruyabilendir, oksidasyona, enzimatik tepkimelere ve mikrobiyal değişikliklere duyarlıdır.

Türkiye'deki toplam un üretim kapasitesinin tahminen 32,5 milyon ton, fiili üretimin ise yaklaşık 14,5 milyon ton, mevcut üretim kapasitesinin de, Türkiye'deki toplam un tüketiminin yaklaşık 3 katı olduğu ortadadır. Türkiye'nin mevcut un üretim kapasitesi, tüm dünyada 11 milyon ton olan un ticaretini karşılayabileceği gibi, 7,5 milyon tonluk kapasite fazlası da yaratmaktadır.

Uluslararası Hububat Konseyi'nin (IGC) Hububat Piyasa Raporu'na göre Türkiye, 2010 senesinde 2 milyon 602 bin ton un ihracatı ile ikinci sırada yer almıştır.

Ülkelerin tarım toplumundan sanayi toplumuna geçişte ilk olarak denedikleri sanayi sektörü genel olarak un sanayi olup Türkiye'nin de başlangıcından beri özel sektör tarafından geliştirilen bu sektörü, içinde bulunulan dönemde ülke gereksiniminin 3 katı kadar kapasiteye, uluslararası düzeyde teknolojik düzeye ve bilgi birikimi ile deneyime sahip bir kolu olmuştur.

Un sanayi tarım politikaları ile ve özelde buğday politikaları ile şekillenmiş olup, ucuz ekmek için devletin buğday tahsis verdiği dönemlerden aşırı rekabet ortamında ürün eşitlenmesine, ihracata yönelik bir sektöre geçilmiştir. Tahsis dönemlerinde devlet eli ile aşırı kazananlar nedeni ile un fabrikaları sayısı ve kapasitelerinde patlama yaşanmış ve daha sonra da makine sanayinin gelişimi ile kolaylaşan un fabrikası kurulumu sonucu bugünkü atıl kapasitelere ulaşılmıştır.

Un ve Unlu Mamuller kapsamındaki ürünler aşağıda yer almaktadır:

- Buğday Unu
- Diğer Hububat Unları
- Diğer Şekilde İşlenmiş Hububat Taneleri; Patates Unu
- Çeşitli Un, Ezme, Toz; Buğday Gluteni
- Nişastalar; İnsülin
- Malt Hülasası, Un, Ezme, Nişasta ve Malt Esaslı Müstahzarlar

¹ <http://pbk.tbmm.gov.tr/dokumanlar/kalkinma-plani-9-komisyon-raporu.pdf>

- Hububat Esasla Kabartılmış Mamuller
- Ekmekler, Gevrekler ve Diğer Ekmekçi Mamuller
- Mayalar ve Kabartma Tozları
- Çorbalar, Et Suları ve Bunların Müstahzarları
- Kepek, Kavuz ve Diğer Kalıntılar

Türkiye, 2012 Eylül sonu itibariyle yaklaşık 946 milyon ABD Doları Un ve Unlu Mamuller Grubu kapsamındaki ürün ihracatı gerçekleştirmiştir.

Un ve Unlu Mamuller Grubu kapsamında yer alan ürünlere ilişkin Türkiye ihracatının, bahse konu ürünlerin dünya geneli ticareti içindeki payı, özellikle “buğday unu” açısından, oldukça yüksektir.

Un ve Unlu Mamuller Grubu bünyesindeki ürünlerin toplam ihracatının yaklaşık %65'ini oluşturan buğday unu ihracatında Türkiye

- 2005, 2006 ve 2007 yıllarında değer ve miktar bazında dünya genelinde 1. sırada
- 2008 yılında değer ve miktar bazında dünya genelinde 2. Sırada
- 2009 yılında değer bazında 1. sırada
- 2010 ve 2011 yıllarında miktar ve değer bazında 1. sırada

yer almış ve 2011 yılında yaklaşık 2 milyon ton ve 892 milyon \$ buğday unu ihracatı gerçekleştirilmiştir. ²

² <http://tfyi.gov.tr/tr>

Un ve Unlu Mamuller Grubu Kapsamındaki Ürünler İhracatı (2009-2014 Ocak-Şubat) ³

Ürün/Mal Grubu Adı	2009 Değer (Bin\$)	2010 Değer (Bin\$)	2011 Değer(Bin\$)	2012 Değer(Bin\$)	2013 Değer(Bin\$)	2014 Değer(Bin\$)	Pay (%) Değer
Buğday Unu	581.039	596.282	891.744	840.817	946.718	159.932	67,1
Diğer Hububat Unları	971	594	1.333	1.084	1.539	330	0
Diğer Şekilde İşlenmiş Hububat Taneleri; Patates Unu	13.746	24.543	85.611	79.083	25.395	2.593	1,1
Çeşitli Un, Ezme,Toz; Buğday Gluteni	852	3.738	2.474	3.334	10.037	1.466	0,6
Niştastalar; İnülin	2.240	5.903	9.811	13.261	34.650	6.248	2,6
Malt Hülâsası, Un, Ezme, Niştasta ve Malt Esaslı Müstahzarlar	22.600	24.367	28.569	30.538	32.749	5.056	2,1
Hububat Esasla Kabartılmış Mamuller	26.143	26.494	31.224	37.505	43.316	7.627	3,2
Ekmekler, Gevrekler ve Diğer Ekmekçi Mamuller	6.558	6.953	18.682	26.719	29.987	5.154	2,2
Mayalar ve Kabartma Tozları	182.554	177.104	179.986	195.714	217.271	37.444	15,7
Çorbalar, Et Suları ve Bunların Müstahzarları	29.920	34.312	44.708	40.883	64.298	11.547	4,8
Kepek, Kavuz ve Diğer Kalıntılar	11.438	3.406	14.945	2.641	1.856	808	0,3
Toplam	878.063	903.694	1.309.087	1.271.578	1.407.817	238.204	100

³ <http://www.tim.org.tr/tr/ihracat-ihracat-rakamlari-tablolar.html>

UN VE UNLU MAMULLER SEKTÖRÜ 2023 HEDEFLERİ

Türkiye gıda ürünlerinin üretimi, işlenmesi ve büyük Avrupa ve Ortadoğu pazarlarına ihracatı konusunda bölgesel üs konumundadır. Tarımsal çeşitliliği ve uygun iklimi ülkenin gıda işleme sektörüne sürekli hammadde tedarik etmesine imkan verirken gıda ve içecek alanında büyük bir ihracatçı konumunda olmasını sağlamaktadır. Türkiye şimdiden ham gıdadan işlenmiş gıda ürünlerinin ihracatına geçiş yaparak zincirdeki yükselişe başlamıştır.

Dünyanın 17'nci büyük ekonomisi olan Türkiye, gıda ve içecek sanayi alanında da aynı başarıyı göstererek dünyanın 15'inci gıda ve içecek ihracatçısı konumuna yükselmiştir. 2001 yılından bu yana hiç dış ticaret açığı vermemiş olan sektör 2013 yılını yaklaşık 5,3 milyar dolarlık dış ticaret fazlasıyla kapatmıştır. Bugün itibariyle gıda sanayimiz, gayrisafi milli hasıla içerisinde 280 milyar liraya yaklaşan payı, 40 bin işletmesi ve 400 bini aşan çalışan sayısı ile Türkiye ekonomisinin en büyük üretim sanayilerinden biri haline gelmiştir.

Buna karşın ülkemiz dünya gıda ticaretinden % 1 gibi oldukça düşük bir pay almaktadır. Aynı zamanda, temel sorun Türkiye'de tarımın sanayiye istenen kalite ve miktarda sürdürülebilir şekilde hammadde sağlayamamasıdır. Yapılan bir değerlendirmeye göre, ülkemizde tarımsal ürünlerin ortalama % 30'u sanayide değerlendirilirken, bu oran gelişmiş ülkelerde % 60-80 arasında değişmektedir.15 Günümüzde ülkeler iklim, ürün çeşitliliği, genetik zenginlik gibi sahip oldukları avantajlarını ekonomik ve milli değer haline getirme çabası içerisine girmiştir.

Bu nedenle gıda sanayinin rekabet gücünün artırılması gerekmekte, bu ise ancak sektördeki yapısal değişimlerin hızlandırılması ile mümkün görülmektedir. Bunun için tarım ve gıda sanayinin entegrasyonu yaygınlaştırılmalı, hammadde üretimini artırıcı ve çeşitlendirici faaliyetlere yer verilmeli, küçük işletmelerin etkinlikleri artırılmalı, gıda sektörünün bütün dallarında teknolojik yenilenmeye gidilmeli, kalite yönetim sistemleri oluşturulmalı ve etkin bir şekilde uygulanmalıdır.

TÜBİTAK tarafından yapılan "2023 yılında Tarım ve Gıda açısından Nasıl bir Türkiye"⁴ çalışmaları sonucunda Tarım ve Gıda sanayi için belirlenen "Bilime ve modern teknolojilere dayalı olarak; toplumun sağlıklı beslenmesini, gereksinimlerini yeterli nicelik ve nitelikte karşılayabilen, biyolojik çeşitliliğini koruyan ve toplumsal yarara dönüştürebilen, ekonomik, ekolojik ve sosyal açıdan sürdürülebilir, verimliliği artan tarım ve tarımsal sanayinin de katkısıyla, uluslararası alanda rekabet edebilen gelişmiş bir Türkiye" vizyonuna ulaşılabilmesi için, sektörlerin rekabet gücünü kısıtlayan engellerin tespit edilerek, bu engelleri ortadan kaldırmaya yönelik politikaları ve stratejileri hayata geçirmeye çalışmalıdır.

Bilim ve teknoloji politikalarına yön vermek amacıyla "Vizyon 2023 Belgesi" hazırlanmış ve bu belgede, Türkiye'nin 2023 yılında 500 Milyar Dolar ihracat yapması, dünyanın ilk 10 gelişmiş ülkesi içerisine girmesi ve ihracatın % 20'sinin orta ve yüksek teknoloji ürünlerden oluşması hedeflenmiştir. Gıda ve içecek sektörünü de etkileyecek olan bu hedefe ulaşmak üzere Ar-Ge harcamalarının GSYİH içerisindeki payının % 3'e yükseltmesi ve bu harcamaların 2/3'ünün

⁴ http://www.tubitak.gov.tr/tubitak_content_files/vizyon2023/tg/tarimgida_son_surum.pdf

özel sektör tarafından yapılması beklenmektedir. Benzer şekilde tam zamanlı Ar-Ge Personeli sayısının 300 bine çıkarılması ve bunun 180 bininin özel sektörde çalışması öngörülmüştür.

Türkiye'nin 10. Kalkınma Planı'nda (2014-2018) "Gıda sanayinde yerli hammaddenin rekabetçi fiyat ve kalitede sürdürülebilir teminine yönelik, iç ve dış pazar için katma değeri yüksek ve özel tüketici gruplarının ihtiyaçlarını karşılayan ürünlerin geliştirilmesi ve çevre duyarlılığının gözetilmesi amaçlanmakta; ayrıca taklit, tağşiş ve kayıt dışılığının önlenmesi öngörülmektedir." ⁵

Ulusal Bilim, Teknoloji ve Yenilik Stratejisi'nde (2011-2016) ise ivme kazanmamız gereken alanlarda ihtiyaç odaklı yaklaşımlar kapsamında, ülkemizin ekonomik ve sosyal çarklarını döndüren ve yaşam kalitesini belirleyen önemli girdiler olarak enerji, su ve gıda alanları belirlenmiştir.

Diğer taraftan, Ulusal Gıda Ar-Ge ve Yenilik Stratejisi'nde ise ülkelerin karşılaştırmalı üstünlük düzeylerinin artarak, sürdürülebilirlik ilkeleri ile şekillendiği bir dünyada stratejik bir alan olan gıda sektöründe disiplinlerarası Ar-Ge ve yenilik faaliyetlerine odaklanılmasının bir gereklilik olduğu ve birçok ülkenin ulusal stratejilerini belirleyerek, bu alanda sürdürülebilir büyümeyi sağlamak amacıyla mekanizmalarını şekillendirdiği ifade edilmektedir.

Ekonomide önemli olan kısa dönemli başarılardan ziyade, uzun süreli sürdürülebilir programlardır. Sanayinin yapısal dönüşümünün gerçekleştirilmesine katkı sağlamak ve yönlendirmek amacıyla gerek Orta Vadeli Programda, gerek Yıllık Programda öncelikli olarak stratejik planlama yaklaşımı benimsenmiştir. Bu bağlamda, "Türk sanayisinin rekabet edebilirliğinin ve verimliliğinin yükseltilerek, dünya ihracatından daha fazla pay alan, ağırlıklı olarak yüksek katma değerli ve ileri teknoloji ürünlerin üretildiği, nitelikli iş gücüne sahip ve aynı zamanda çevreye ve topluma duyarlı bir sanayi yapısına dönüşümü hızlandırmak" şeklinde, Türk Sanayi Stratejisi'nin genel amacı belirlenmiştir.

Türkiye Sanayi Strateji Belgesi'nde (2011-2014) belirlenmiş uzun vadeli vizyon, genel amaç ve stratejik hedefler doğrultusunda, sanayinin ve sektörlerin rekabet gücünü arttırmak üzere, yapısal dönüşümün yönlendirilmesi, desteklenmesi, ayrıca sektörel büyümenin devam edebilmesi için sektör paydaşlarının ortak mutabakatıyla sorunların ve olası çözüm önerilerin belirlenmesi amacıyla bir yol haritası hazırlanması hedeflenmiştir. ⁶

Türkiye 2023 İhracat Stratejisi'nde hububat, bakliyat, yağlı tohumlar ve mamulleri sektörünün 13,7 Milyar Dolar seviyesindeki 2023 ihracat hedefine ulaşabilmesi için un ve unlu mamuller sektörünün ihracatını 2011 yılındaki 1,3 milyar \$ seviyesinden 2,5 milyar \$'a çıkartması gerekmektedir.

Üretim faaliyetlerinden azami yararı sağlamak için tarım ve gıda sektörlerinde yapılan çalışmaların bilim ve teknolojinin gösterdiği şekilde yürütülmesi zorunludur. Türkiye açısından tarım ve gıda sektörlerinden elde edilecek gelir artışı toplum refahı, zenginliği ve

⁵ http://pbk.tbmm.gov.tr/dokumanlar/10-kalkinma_plani.pdf

⁶ http://www.sanayi.gov.tr/Files/Documents/sanayi_stratejisi_belgesi_2011_2014.pdf

yaşam kalitesini arttırmada önemli bir potansiyele sahiptir. Küreselleşme olgusu içerisinde, çok uluslu tekellerin güç kazanması, gelişmiş ülkelerin tarım ve gıda üzerinde hâkimiyet kurma istekleri, bilim ve teknolojiye baş döndürücü gelişmeler konuyu daha da karmaşık hale getirmektedir.

Bu bağlamda önümüzdeki yıllarda olması beklenen ve öne çıkan başlıca gelişmeler;⁷

- Nanoteknolojiler uygulanacak, üretimde robotlar kullanılacak,
- Ürünler bazında ülkeler özelleşecek, kalite ve marka bilinci yaygınlaşacak,
- Çevre bilinci yaygınlaşacak ve doğal kaynaklar korunacak, atıkları yeni ürünlere dönüştüren yöntemler geliştirilecek, yayım ve eğitim çalışmaları hız kazanacak,
- Artan nüfusun beslenmesi için yoğun üretim kaçınılmaz olarak sürdürülecek,
- Ürün çeşitliliği ile fonksiyonel gıdaların talep ve tüketimleri artacak,
- Gıda endüstrisinde ısıtma işlemi gibi geleneksel teknolojilerin yerine besin elemanlarını daha az tahrip eden çevre dostu teknolojiler kullanılacak,
- Tarımsal ürünler dolayısıyla gıdalar daha az hacimde daha yüksek besleyici değerde üretilebilecek, endüstriyel üretimlerde konsantre ürünler geliştirilebilecek,
- Akıllı mutfak donanımlarının kullanımı yaygınlaşacak ve bunun, gıdaların hazırlanış biçimleri üzerinde etkisi olacak,
- Gıdaların hijyenik kalitesi, işlenmesi, sınıflandırılması ve paketlenmesinde, biyosensörler ve çok amaçlı enzimlerden yaygın ve etkin bir biçimde yararlanılacak ve
- Tekelleşme eğilimleri artacaktır.

⁷ http://www.tubitak.gov.tr/sites/default/files/ek3_ulusal_gida_arge_yenilik_stratejisi.pdf

KAYNAKÇA

- Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013), Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı
- Un ve Unlu Mamuller Tanıtım Grubu Sektör Raporu
- Türkiye İhracatçılar Meclisi İhracat Rakamları Raporu
- Ulusal Gıda Ar-Ge ve Yenilik Stratejisi Raporu, TÜBİTAK, Bilim, Teknoloji ve Yenilik Politikaları Daire Başkanlığı
- Onuncu Kalkınma Planı (2014 – 2018), T.C Kalkınma Bakanlığı
- Sanayi Strateji Belgesi (2011 – 2014), T.C Sanayi ve Ticaret Bakanlığı